

دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زیست‌پذیری در خانه ایرانی

www.ketab.ir

تألیف و تدوین:

دکتر محمدصادق طاهر طلوع دل

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

مهندس سیده اشرف سادات

سرشناسه	: طاهرطلوع دل، محمدصادق، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور	: زیست پذیری در خانه ایرانی/ تألیف و تدوین محمدصادق طاهرطلوع دل، سیده اشرف سادات.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۳۰ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۸۹-۱۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: واژه نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۰۵-۳۱۲.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: خانه — ایران
موضوع	: Iran —
موضوع	: معماری — ایران
موضوع	: Architecture -- Iran
شناسه افزوده	: سادات، سیده اشرف، ۱۳۶۶ -
شناسه افزوده	: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی
شناسه افزوده	: Shahid Rajae Teacher Training University
رده بندی کنگره	: HQ۵۰۳
رده بندی دیویی	: ۸۵/۳۰۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۶۷۰۰۲۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی

عنوان	: زیست پذیری در خانه ایرانی
تألیف و تدوین	: دکتر محمدصادق طاهرطلوع دل، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی / مهندس سیده اشرف سادات
ویراستار ادبی	: عاطفه نجیبی
نوبت چاپ	: اول - تابستان ۱۴۰۰
انتشارات	: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی
لیتوگرافی، چاپ	: رجاء نقشینه، شریف
طراح جلد	: محمد مشتاقی
ناظر چاپ	: محمد معتمدی نژاد
صفحه آرا	: نیره فیروزی
شمارگان	: ۱۰۰ جلد
قیمت	: ۱۰۰.۰۰۰ تومان
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۸۹-۱۴-۷
ISBN: 978-622-6589-14-7	

کلیه حقوق این اثر برای مؤلفان و دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی محفوظ است.

نشانی: تهران، لویزان، کد پستی ۱۵۸۱۱-۱۶۷۸۸، صندوق پستی ۱۶۳ - ۱۶۷۸۵، تلفن: (۲۶۳۲) ۹ - ۲۲۹۷۰۰۶۰.

۲۲۹۷۰۰۷۰، تلفکس: ۲۲۹۷۰۰۴۲، پست الکترونیکی: publish@sru.ac.ir، وب سایت: <http://publish.sru.ac.ir>

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

ح	پیش‌گفتار
۱	فصل اول
۱	آرامش و سکینه در خانه
۳	۱-۱- مقدمه و کلیات
۳	۱-۲- مفهوم مأوا، مسکن و خانه
۸	۱-۳- امر باشیدن انسان در خانه
۸	۱-۴- آسایش، آرامش و سلامتی
۱۱	۱-۵- عامل تأمین آرامش محیط
۱۴	۱-۶- انواع و آثار آرامش در انسان
۱۷	۱-۷- راحتی و آسایش فیزیکی
۱۸	۱-۸- راحتی و آرامش معنایی
۱۹	۱-۹- ایمنی کالبدی و امنیت خاطر

۲۲.....	۱۰-۱- سلامت فردی و جمعی
۲۵.....	۱۱-۱- جمع‌بندی مطالب فصل اول
۲۷.....	فصل دوم
۲۷.....	فعالیت رفتاری در خانه
۲۹.....	۱-۲- مقدمه و کلیات
۲۹.....	۲-۲- مفهوم رفتار و حرکت
۳۱.....	۱-۲-۲- دسته‌بندی ویژگی رفتار
۳۲.....	۲-۲-۲- رابطه محیط و رفتار
۳۴.....	۳-۲-۲- رفتار محیطی انسان
۳۷.....	۴-۲-۲- قرارگاه‌های رفتاری
۴۰.....	۵-۲-۲- تأثیرات فضایی رفتار
۴۲.....	۶-۲-۲- تأثیرات فرهنگی و اجتماعی رفتار
۴۶.....	۷-۲-۲- تأثیر کیفیت فضا بر رفتار
۴۷.....	۳-۲- مفهوم فعالیت و تعامل جمعی
۵۰.....	۴-۲- دسته‌بندی فعالیت‌های رفتاری
۵۰.....	۱-۴-۲- فعالیت ضروری
۵۱.....	۲-۴-۲- فعالیت اختیاری
۵۲.....	۳-۴-۲- فعالیت عمومی
۵۳.....	۴-۴-۲- فعالیت اجتماعی
۵۳.....	۵-۴-۲- متعاملین فعالیت
۵۴.....	۵-۲- ویژگی‌های فعالیت در خانه
۵۴.....	۱-۵-۲- فعالیت رایج
۵۴.....	۲-۵-۲- فعالیت متواتر
۵۴.....	۳-۵-۲- محدوده فعالیت
۵۵.....	۴-۵-۲- مقیاس زمانی فعالیت
۵۵.....	۵-۵-۲- طول مدت فعالیت
۵۵.....	۶-۲- ویژگی‌های فضای فعالیت
۵۵.....	۱-۶-۲- نفوذپذیری
۵۶.....	۲-۶-۲- اجتماع‌پذیری
۵۸.....	۳-۶-۲- انعطاف‌پذیری

۶۰.....	۲-۶-۴- دسترسی پذیری.....
۶۴.....	۲-۶-۵- تعامل پذیری محیط.....
۶۴.....	۲-۶-۵-۱- مقیاس اجتماع پذیری کمی.....
۶۵.....	۲-۶-۵-۲- مقیاس اجتماع پذیری کیفی.....
۶۶.....	۲-۶-۵-۳- دسترسی و اجتماع پذیری.....
۶۷.....	۲-۶-۵-۴- حرکت و اجتماع پذیری.....
۶۸.....	۲-۶-۵-۵- برون گرایی و اجتماع پذیری.....
۶۹.....	۲-۶-۵-۶- تنوع فعالیت و کاربری جمعی.....
۶۹.....	۲-۶-۵-۷- تنوع فعالیت مخاطبین.....
۷۰.....	۲-۶-۵-۸- تنوع جذابیت محیط.....
۷۲.....	۲-۶-۵-۹- فعالیت های جذاب فضای باز.....
۷۵.....	۲-۶-۵-۱۰- قابلیت نظارتی فضا.....
۷۷.....	۲-۶-۵-۱۱- امنیت اجتماعی فضا.....
۷۹.....	۲-۶-۵-۱۲- قابلیت حفاظتی فضا.....
۸۰.....	۲-۶-۵-۱۳- قابلیت حرکتی فضا.....
۸۱.....	۲-۷- جمع بندی مطالب فصل دوم.....

۸۳..... فصل سوم

۸۳..... پویایی در خانه

۸۵.....	۳-۱- مقدمه و کلیات.....
۸۵.....	۳-۲- همگرایی، واگرایی و سازگاری و ناسازگاری.....
۸۶.....	۳-۳- تحلیل و بررسی فعالیت.....
۸۹.....	۳-۴- ارتباط خلوت و تعاملات اجتماعی.....
۹۴.....	۳-۵- مفهوم رفتاری حرکت.....
۹۶.....	۳-۶- حرکت در منظر مخاطب.....
۹۷.....	۳-۷- حرکت در فضای عمومی.....
۱۰۰.....	۳-۸- حرکت محیطی انسان.....
۱۰۱.....	۳-۹- اختصاصات حرکت پیاده.....
۱۰۲.....	۳-۹-۱- بهبود سیمای کالبدی محیطی.....
۱۰۲.....	۳-۹-۲- ارتقاء ادراک کالبدی ساکنین.....

پیشگفتار

انسان زمانی سکنی می‌گزیند که بتواند، خود را در یک محیط جهت بخشیده و سازگار سازد. لذا زمانی که محیط را به صورت معنادار تجربه می‌کند، بر چیزی بیش از یک «سرپناه» طلب می‌کند. غایت و نهایت تجلی یک اثر معماری، زیست‌پذیری فضا و ارتقاء زندگی انسان‌هاست. این کتاب می‌کوشد تعریفی از زیست‌پذیری در خانه که از موضوعات شاخص در خانه‌های ایرانی محسوب می‌شود، پردازد. نخست، به آرامش اعضای خانواده که کیفیت مهمی است و اگر در طراحی یک خانه فقط به الگوهای مادی و فیزیکی توجه گردد، ویژگی‌های کیفی آن کاسته خواهد شد و خانه صرفاً به یک چهاردیواری تقلیل خواهد یافت می‌پردازد. بهترین نمونه این مکان‌ها برای تحقق آرامش، خانه ایرانی است. خانه، از ابعاد مختلف روانی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره بر ساکنان تأثیرگذار می‌باشد. از سوی دیگر تأمین مسکن از اساسی‌ترین نیازهای زیست‌شناختی انسان محسوب می‌شود. واژه مسکن بدون حضور و القای حس آرامش بی‌مفهوم می‌باشد. دوم، به فعالیت رفتاری در خانه پرداخته می‌شود، لذا فعالیت همچون تعامل با دیگران در محیط موجب به وجود آمدن زمینه‌های اجتماعی شدن و رشد تعالی انسان شده و در نهایت موجب اجتماع‌پذیری می‌گردد. سوم، به حرکت فعال در خانه می‌پردازد، نیازهای گروه‌های اجتماعی افراد، حضورپذیری کلیه ساکنین در رده‌های سنی و جنسی با امکان تأمین نیازهای مربوط به فضاهای جمعی و گذراندن اوقات در این فضاها باشد تا روابط اجتماعی چهره به چهره و دوستانه مبتنی بر احساس مطلوبیت، سازگاری، همیاری و همکاری داشته باشند. چهارم، به بروز کیفیت معنایی در خانه پرداخته می‌شود که محیط در احساسات، ادراکات و در

عرصه ذهنی انسان تأثیر شایانی خواهد داشت. فقدان معنا در محیط زندگی انسان باعث نابسامانی و اغتشاش بصری و عدم امنیت روانی و سردرگمی افراد در زندگی و در پی آن رها شدن و افسردگی در محیط را به همراه دارد. پنجم، به زیست‌پذیری در خانه پرداخته می‌شود لذا یک فضای زیست‌پذیر به کودک، جوان و سالمند به یک اندازه می‌اندیشد آرامش‌بخشی و سکنتی‌گزینی و به دنبال آن تحرک‌پذیری و فعالیت‌پذیری افراد در محیط داخلی و خارجی خانه، زیست‌پذیری را به دنبال خواهد داشت. خانه زیست‌پذیری، یک فضای سالم، دل‌پذیری و توأم با آسایش و آرامش برای ساکنان خود فراهم می‌کند و تا حد امکان نیازهای زیستی و اجتماعی ساکنان را برآورده نماید، آن‌چنان که در نتیجه این توازن، ساکنان به ادامه سکونت در آن تمایل و در صورت ترک آن خاطره و تعلق داشته باشند. لذا زیست‌پذیری در خانه، تأمین ملزومات ساکنان بر مبنای نیازها و ظرفیت‌های افراد، یک خانه غیر زیست‌پذیر به نیازهای اصلی ساکنان آن بی‌اعتنا است و به خواسته‌های آن‌ها احترام نمی‌گذارد و موجب ارتقاء خوشبختی ذهنی، اجتماعی و فیزیکی و توسعه ساکنانش گردد. زیست‌پذیری در خانه، کیفیتی است که نه ویژگی درونی محیط، بلکه کارکرد مرتبط با رفتار تعامل بین ویژگی‌های محیطی و ویژگی‌های فردی است. البته این معانی و نهادهای مطالب براساس بررسی تعداد معینی از بناهای تاریخی دوره قاجاریه و بناهای معتبر معاصر در ایران و جهان در فصل پنجم کتاب مورد بررسی و تحلیل کمی لازم قرار داده شده است. در آخر نیز می‌توان چنین بیان نمود که علاوه بر توجه به نیازهای معنوی افراد که نیاز به آرامش و سکنتی‌گزینی در خانه می‌باشد، نیازهای زیست‌شناختی دیگر افراد برای دستیابی به نیاز مادی افراد که نیاز به تعامل، نشاط و رفتار افراد با یکدیگر و با محیط توجه گردد تا بتوان خانه را محیط زیستی برای زندگی ساکنان نامید. تنها زنده بودن در یک خانه مهم نیست، بلکه شاد زیستن و خوب زیستن و در کل داشتن حیات برای زندگی کردن، دارای اهمیت می‌باشد. بنابراین، درک نیازهای زیست‌شناختی و تأثیرات رفتار انسان در خانه و شناخت ابعاد و عوامل مؤثر آن در طراحی معماری می‌تواند منجر به مکان واقعی موجب تحقق زندگی تبدیل گردد.

محمدصادق طاهرطلوع دل

و سیده اشرف سادات